

Posudok habilitačného spisu A. Stachurskej
On a lexicographic account of selected women terms

Celkové hodnotenie:

Práca má pomerne veľa nedostatkov, ktoré možno zhrnúť nasledovne:

1. Obsah práce v mnohých častiach nekorešponduje s jej názvom.
2. Jednotlivé podkapitoly v teoretickej časti majú skôr charakter skrípt, sú viac-menej deskriptívne a taxonomické, bez snahy o hlbší ponor do problematiky (čo by sa od habilitačného spisu už očakávalo) a autorka v nich do značnej miere rozoberá témy, ktoré nezodpovedajú náplni praktickej časti. Môj názor je, že teoretická časť práce by mala byť teoretickým východiskom pre empirickú časť habilitačného spisu. V tomto prípade to tak nie je.
3. Praktická časť nerieši lexikografické problémy, ako by sa dalo predpokladať na základe názvu práce. Táto časť habilitačného spisu má charakter diachrónnej kognitívnej sémantiky v duchu Rzeszowskej školy diachrónnej sémantiky (RSDS), na ktorej (niektorých) autorov sa A. Stachurska aj dosť často odvoláva a je zrejmé, že nadväzuje na ich metodológiu výskumu. Nie sú však jasné lexikografické závery, resp. prepojenie jej diachrónno-sémantickej analýzy vybraných lexikálnych jednotiek s lexikografiou. RSDS nie je orientovaná lexikograficky.
4. Šesť lexikálnych jednotiek analyzovaných v empirickej časti je pomerne malá vzorka pre vyvodzovanie akýchkoľvek zovšeobecňujúcich záverov. V tomto smere analýza vyznieva dosť atomisticky.
5. Rozsahom práca nezodpovedá ani lepšej dizertačnej práci (140 strán textu, z toho pomerne veľa rozsiahlych citačných tabuliek).
6. Bezpochyby autorka je dostatočne sčítaná, o čom svedčí použitá literatúra, avšak táto kvantita sa nepremietla do kvality habilitačného spisu.

Konkrétne poznámky:

s. 3: autorka konštatuje prostredníctvom citácie:

language learners, like all users of language, employ language in two functions: decoding [...] and encoding:

Ide o takú triviálnu vec, že nie je potrebné ju spomínať a už vôbec nie cez citáciu.

s. 4: Autorka tvrdí:

“Although the field of lexicography has been developing at an unprecedented pace, there still remains the problem of the indispensable requirements that any lexicographical description will have to address if it is to be somehow satisfactory.”

To je v poriadku, ale ak hovoríme o “nepostrádateľných požiadavkách”, asi by bolo vhodné ich špecifikovať a okomentovať, prípadne odkázať na miesto v práci, kde sa o nich hovorí.

Kapitola 1

Sekcia 1.1

Ak názov habilitačného spisu poukazuje na lexikografický opis vybraných ženských termínov, nevidím veľký zmysel v zaoberaní sa históriou lexikografie. Som presvedčený, že habilitačný spis (a vlastne každá vedecká práca) by sa v teoretickej časti mal venovať iba relevantným témam. Nie je možné diskutovať o všetkom, čo sa nejakým spôsobom dotýka ústrednej problematiky. Môžeme sa napríklad opýtať, aká je výpovedná hodnota tvrdenia, že “prvé slovníky slúžili ako referenčné zdroje písané na papyruse v starom Egypte alebo na hlinených doskách v Mezopotámii” a ako táto skutočnosť prispieva k diskusii o hlavnej téme práce a jej empirickej časti.

Rovnako vážny je nesúlad medzi obsahom časti 1.1 a jej názvom, ktorý znie *Dejiny lexikografie*. Táto časť sa nevenuje dejinám lexikografie ako takej, ale je skôr zameraná na šírku a povahu tejto lingvistickej disciplíny. Autorka sa v podstate zaoberá len druhou polovicu 20. storočia a vzťahom medzi lexikografiou a lexikológiou. Prirodzene – odhliadnuc od vyššie spomenutého nesúladu – dejiny lexikografie sú oveľa staršie a nepomerne bohatšie.

Autorka má sklon konštatovať niečo bez vysvetlenia. Ako príklad uvádzam stranu 10, kde sa uvádza:

“Changes in the field of linguistics, such as for example the formation and the development of field theory in the 1930s, resulted in the intensification of the process

of weakening in the relationship between lexicology and lexicography (see Wiegand 1998: 9).”

Táto veta obsahuje príliš veľa informácií, ktoré zostávajú bez vysvetlenia, a teda sa stávajú prázdny. Zaujímalo by ma, prečo a akým spôsobom spôsobila teória lexikálneho poľa oslabenie vzťahu medzi lexikológiou a lexikografiou. A toto je zrejme iba jedna príčina. Aké sú ďalšie príčiny? A. Stachurska konštatuje, že ich bolo viac.

Podobne je to tiež na s. 10, kde autorka uvádza, že viaceré lingvistické teórie majú značný vplyv nielen na otázky vysvetlenia významu v monolingválnych slovníkoch, ale aj na povahu a rozsah prezentovania sémantických údajov. To všetko je pravda, no čitateľ ostáva bez kľúčového vysvetlenia.

Sekcia 1.2

Ďalšia problematická sekcia z pohľadu názvu práce. Táto kapitola s početnými klasifikáciami a definíciami a celkovou organizáciou textu by bola ideálna pre VŠ učebnicu či skriptá, avšak nevidím opodstatnenosť rozoberania rôznych typov a klasifikácií slovníkov v teoretickej časti tohto habilitačného spisu.

V tejto súvislosti mám na A. Stachursku otázku súvisiacu s názorom citovaného H. Jacksona o rozdiel medzi slovníkom a encyklopédiou: (s.19)
[...] a dictionary is a reference book about words. It is a book about language. Its nearest cousin is encyclopedia, but this is a book about things, people, places and ideas

Ako by ste charakterizovali *Encyclopedia of Language and Linguistics* vzhľadom na skutočnosť, že táto sa nezaobrá vecami, ľuďmi a miestami, ale jazykom?

O téme a obsahu podkapitoly 1.3 *Používanie slovníkov a užívatelia slovníkov* možno povedať to isté ako o predchádzajúcich podkapitolách. V podkapitole 1.4 *Typy slovníkových informácií* je zvláštne členenie. Jednotlivé typy informácií by mali byť označené ako 1.4.1, 1.4.2 a nie ako 1.5, 1.6 atď., keďže sú venované čiastkovým témam podkapitoly 1.4. Potom zrazu autorka začína s označením 1.6.1 pre regionálne rozdiely bez toho, aby bol uvedený názov podkapitoly 1.6.

s. 44: Stachurska sa pýta:

“Prečo sa lexikografovia rozhodli rozlišovať iba dva varianty angličtiny (britský a americký) a nevysvetľujú ostatné lexikálne rozdiely, ktoré majú svoj pôvod v existencii iných dialektov.”

V tejto vete sa skrývajú dva problémy:

1. Domnievam sa, že existuje rozdiel medzi variantom (angličtiny) a dialektom. Autorka by sa mala vyhýbať miešaniu pojmov.
2. Pri tomto konštatovaní by bolo pre čitateľa zaujímavé počuť odpoveď A. Stachurskej na otázku, ktoré varianty by sa podľa jej názoru mali zaradiť do vysvetlenia jednotlivých lexikálnych jednotiek v slovníkoch. Ako vieme, neexistuje jednotný názor na počet variantov angličtiny. Mali by sme z tohto pohľadu brať do úvahy angličtiny, ktorými sa hovorí, napríklad v Indii alebo niektorej inej bývalej britskej kolónii či v celom rade ďalších krajín, kde angličtina hrá dôležitú úlohu, pričom možno všade badať rozdiely na jednotlivých úrovniach jazyka? Obávam sa, že takýto slovník by bol preplnený týmto druhom údajov na úkor jasnosti a prehľadnosti. Každopádne, ak je vyslovený takýto názor, autorka by mala aspoň načrtnúť rozsah a štruktúru jednotlivých slovníkových hesiel.

s. 45: Prekvapujúco sú medzi lexikálne jednotky začlenené aj afixy. Toto protirečí ponímaniu lexikálnych jednotiek ako spojenia minimálne jedného slova s významom. Afixy nespĺňajú prvú podmienku. Okrem toho vyvstáva otázka, ako zapadá problematika afixov do podkapitoly o frazeológii?

Kapitola 2 Lexicographic description of selected lexical units

V 2. kapitole si A. Stachurska stanovuje za cieľ analýzu polysemantizácie, skladania, frazeologického potenciálu a paremiologickú produktivitu vybraných lexikálnych jednotiek na základe diachrónnych a synchronných lexikografických údajov. Tu asi spočíva problém rozporu medzi titulom práce a jej obsahom. Tvrdiť, že používanie lexikografických údajov, teda údajov zo slovníkov automaticky implikuje lexikografický character práce je podľa môjho názoru nesprávne. Podstata

lexikograficky orientovanej práce je v zameraní na tvorbu, resp. teóriu tvorby slovníkov. Autorkina analýza však tento charakter nenesie. Ak by sme považovali za lexikografické všetky lingvistické výskumy, ktoré sa opierajú o slovníkové údaje, potom by veľká časť lingvistického bádania mala lexikografický charakter. Podstata Stachurskej analýzy spočíva v diachrónej kognitívno-sémantickej analýze, ktorú poznáme z početných prác Rzeszovskej školy diachrónej sémantiky. Nedozeďáme sa, aké sú dôsledky či závery (inak veľmi kvalitne vykonaného rozboru šiestich slov) jej analýzy pre lexikografickú teóriu, prípadne prax. Čo je dost' zarážajúce, keďže Stachurska v texte poukazuje na viaceré nedostatky slovníkovej praxe.

K vyššie uvedenému zámeru autorky treba ešte položiť otázku, prečo je z tohto záberu vynechaná afixácia, prečo neuvádza, že rieši aj prípady konverzie, a v akom zmysle pomerne často používa v texte pojem *produktivita*, ktorý má v morfológii veľmi presne definovaný význam i spôsob výpočtu (pozri napr. Aronoffov prístup alebo Baayenov prístup).

Používanie systému všeobecných kategórií (labels) pre rôzne aspekty významu nastoľuje otázku ich praktickej hodnoty. Je tento druh zovšeobecných kategórií prakticky opodstatnený z hľadiska zamerania habilitačného spisu alebo ide iba o teoretický konštrukt? Inými slovami, má pre používateľov slovníkov význam, ak sa pri hesle objaví v podstate redundantná informácia, napr. AXIOLOGICAL LABEL (napr. AFFECTIONATE/ ENDEARING); STYLISTIC LABEL (napr. INFORMAL); CURRENCY LABEL (napr. OBSOLETE); AXIOLOGICAL LABEL (napr. MORALLY(NEG.)); REGIONAL LABEL (napr. AUSTRALIAN) atď., ak uvedené všeobecné kategórie prirodzene a logicky vyplývajú zo špecifickejších a dlhodobo ukotvených slovníkových informácií (vyššie uvedených v zátvorkách)?

Pokiaľ ide o príklady uvádzané v rámci analýzy jednotlivých slov, môžeme predpokladať, že v rôznych slovníkoch a ďalších zdrojoch ich je viac. Preto by bola potrebná v texte informácia, či autorka používala aj nejaký korpus, prečo používala práve tie slovníky, ktoré spomína, a na základe akých princípov príklady vyberala, resp. či išlo o náhodný výber. Tieto i ďalšie metodologické otázky empirického výskumu mali byť uvedené a vysvetlené na začiatku 2. kapitoly. A napokon, bolo by vhodné, ak by každá prípadová štúdia bola ukončená stručným zhrnutím získaných poznatkov.

Pri prechádzaní analýzy jednotlivých slov čitateľa zarazí zoznam kompozít za určité časové obdobie bez akéhokoľvek komentára, resp. detailnejšej analýzy alebo vysvetlenia.

s. 73

girl-girl je prípad reduplikácie – túto skutočnosť autorka nekomentuje.

Je prekvapujúce, že sa v prípade GIRL neuvádza odvodené slovo *girly* ani jeho reduplikovaný výsledok *girly-girly*.

V práci nachádzame celý rad tvrdení týkajúcich sa historického vývoja slovnej zásoby, ktoré podľa všetkého boli prevzaté z iných zdrojov, napr.

“the noun *maiden* has been historically very productive in the formation of various plant names at various stages of the history of English, the oldest of which are *maiden mercury* the name that is obsolete today,” (p. 86) a viaceré ďalšie bez odkazu na zdroj.

Na s. 88 sa hovorí o kompozitách utvorených pomocou zložky *maid* ako hlavnej slovotvornej zložky. Nie je jasné, prečo má byť *maid* tým hlavným komponentom, ak zo syntagmatického hľadiska funguje v uvádzaných kompozitách ako modifikujúci člen syntagmy a nie ako jej head.

Na záver si dovoľím poukázať na to, že hoci je práca napísaná kultivovanou angličtinou, autorka sa nevyhla preklepom a niektorým gramatickým a štylistickým chybám. Uvádzam aspoň niekoľko príkladov:

s. 14

“Uriel Weinreich, a very much influential linguist”

V akademických prácach by bolo vhodné vyhnúť sa evaluatívnym atribútom tohto druhu.

s. 20

“what part of the total vocabulary of language” – *language* bez člena? Znamenalo by to, že neodkazujeme na konkrétny jazyk, ale na jazyk ako univerzálnu schopnosť človeka.

s. 59

“which formulated in terms of various LABELS will help us to account for the details of the female-specific words analysed” – syntax???

s.60 Obviously, we have chiefly based out account on the... – snád' *our*

s. 60 covering a variety stylistic angles – chýba 'of'

s. 69 dvakrát *of of*

s. 69 chýbajú slová: “such rhyme-based formations as and *girl and boy*”

s. 75 spelling: ‘something enterataining’

s. 89 dvakrát *the the mid 15th century*

atd'.

Už vyššie som naznačil, že zoznam použitej a citovanej literatúry svedčí o adekvátnom prehľade autorky o predmetnej téme. Predsa však je na počudovanie, že vzhľadom na obsahové zameranie empirickej časti autorka nespomína prácu poľskej kolegyne Boženy Dudy, ktorá s analyzovanou problematikou bezprostredne súvisí:

Duda, B. 2014. *The Synonyms of Fallen Woman in the History of the English Language*. Frankfurt a/Main: Peter Lang Verlag.

Taktiež by som ocenil aspoň zmienku o teoretickom i praktickom prínose prác Johna Sinclaira o pragmatickej kontextovej lexikografii na báze korpusov.

Na základe uvedeného konštatujem, že posudzovaná habilitačná práca A. Stachurskej nepredstavuje veľmi kvalitný habilitačný spis a vyznačuje sa vážnymi neodostatkami. Napriek tomu ju odporúčam na habilitačné konanie, aby sa habilitantke poskytla možnosť vysvetliť uvedené nedostatky a preukázať adekvátne vedomosti a kvalifikovanosť na udelenie vedecko-pedagogického titulu *docentka* v študijnom odbore *7301 všeobecná jazykoveda*.”

V Košiciach 28. 1. 2016

